

ոչ միայն պատմական և անդալաննիւթեր, այլեւ՝ բերդի, քաղաքի, Ղարա-Ջահնամ վճի նոյն իսկ լուսանկարները՝

Ժ. Հաւելթ-իմրեիեւի Սաթլէլ քաղաքի եւ բերդի վերջին իշխաններէջ Յովսափաթ Սաթլէլ Բէգ-Բագրատունու կնանքից եւ այն 93 Հայ, Վրացի բերդատէր իշխանների, որ 1554 թ. Սուլէյմանից հրաւիրուեցան Սերաստիա, Աշխարի Դաշտում բռնադատուեցան ուրանալ, որով վերացուեցան հին սոսնձանները։ Սաթլէլի ամբողջ առաջ, մինչեւ այժմ կանգնած մենաւոր խաչարձանի մասին, որի վրայ գրուած է միայն «Յիշդէ», բայց, ստոյգ է, զո՞ւ է Արտանուշի բերդատէր հերոսահի դստեր եւ Յովսափաթի հարսնացու «Երանեմ» գերեզմանը . . .

Ժա. Մեր մատնանշած շրջանի ձեռագրերից մարդկանց, կանանց, զինուորականների, թագաւորների՝ առհասարակ ամեն դասակարգի պատկերներ, բերդերի եւ վայրերի լուսանկարներ, նկարագրութիւններ եւ այլն։

Ազում եմ հաւատալ՝ որ իմ կոչն ապարդիւն չը պիտի լինայ, դարող անհատներ պիտի ձեռք կարիառեն մի խաւար շրջան պատկերացնելու՝ տաժանելի, բայց ճիշտն գործի, Չէր կարող վալտէր-Սկոթն իւր «Իւնտօ»-ն հրապարակ լինել առանց բանիմաց հայրենակիցների աջակցութեան։ Անգիրական ճէտովէն խաւերն հայթաթեցին ու առին նորան սկովտական բանահիւսութիւնից հատուածներ, յիշատակարաններ եւ այլն, այլապէս անկարող էր հսկայ հանձարը լուսագրել Ախլարտն ու Իւնտօ ասպետը՝ հանգերձ բնիկ սկովտացիների աշխարհայեցողութեանը։ չը պիտի պատահեր այն անթափանց վարագոյրը, որի ետեւ պահուած էր իրողութիւնը։

Խնդրում եմ որ ամեն մի հայկամ հայագէտ սատարէ ըստ իւր ձեռնհասութեան որակի, մանաւանդ մեր վանքերն ուր ամբարուած են ձեռագրերի ստուար ծալքեր, ի նկատի ունենալով, որ հայրենի գրականութեան լաւագէտ մշակները, ոչ նիւթականի եւ ոչ գովեստների ու գովիմայ պատկերի հեռանկարներից շացած, այլ լս-գր-դեւ սրուց թելագրուած, սխառ՝ իորենացի, եփիկ, Փաւստոսներից մինչեւ. ներկայի կրտսեր բողոքներ միմիայն հայրենիքին անվարձ ծառայելու, ներքին զգացման բաւարարութիւն տալու մտորմունքով ու տենչով են ի հանդէս իջնում։

Մեր կոչին արձագանգ տուող գրագէտները մասին՝ անպատճառ պիտի յիշուի գրքի աղբիւրների շարքում, բայց այժմ ամեն մի աշխատակցող, նայած ուղարկած նիւթի որակին, ստանալու է

«Երանեմի» հատորներից մի մի օրինակ, կամ աւելի չի, թերեւս ուղարկել հետեւեալ հասցեով։

Mr. Archag Matoyan
Karvan-Saray, (Gouv. Elisavétopole.)
V-Agdan
Russie Caucase

Խնդրում եմ բոլոր Հայ-թերթերին ու ամսագրերին, ի սէր հայրենի գրականութեան եւ մի խաւար շրջանի լուսաբանութեան «Հնգ-Արեւիկայ» արտատպելով ծաւալել իմ կոչը։

ՄԵՐԱՆՆ

Ա Յ Ե Ն Ի Ա Յ Է

1. ԲԵՐԵՆԱՆԵՐԸ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՆ ՄԸ

Յայտնի է, որ գրաբարի հորմուժները բազմատեսակ են եւ շատ դժուար է որոշ կանոններ աւանդել ուսանողներու՝ գիտնալու համար թէ որ բառը որ հորմովան տակ կ'երթայ։ Այսպիսի դժուարութիւն կը ներկայացնեն նաեւ ըն վերջով բառերը, որոնց ոմանց սեռականը ու կը լլայ, միւսներունը՝ ի։ Արդ՝ ը վերջավանդով բառերու համար մեր անձնական ճիտողութիւնն հետեւեալ կանոնները հաներ ենք։

1. Երբ ը վերջավանդով բառը եռական է, եւ վերջին սուղ վանքն = ձայնաւոր է կանխած՝ այդպիսիներուն սեռականը միշտ ու է. օր. գազաթն, արեգակն, ամառն, ատամն-ատաման եւ այլն։

2. Նոյն նախընթաց ձայնաւորով երկականներուն սեռականը միշտ ին է. օր. հարսն, հարսին, դառն, գառն, տառն եւ այլն. բացառութիւն կը կազմէ ակն բառը, որուն սեռականը ուն է։

3. Երբ բառը եռական է, եւ սուղ վանքն է կամ է ձայնաւորն է կանխած, բառին սեռականը ու է. օր. բաղդըն, եղեգն-գան եւ այլն։ Բայց նոյն ձայնաւորով երկականներունը ին է. օր. եղն, ձեռն, բեռն-բեռնի եւ այլն։ Բացառութիւն կը կազմեն հետեւեալ չորս երկական բառերը՝ երկն, սերմն, ջերմն, գեղմն — գեղման։

4. Այն բառերը, որոնց նախընթաց ձայնաւորը է, —, — կամ օ է, սեռականին մէջ միշտ ու կ'ունենան. օր. սկիզբն, հիմն, բուռն, ձուկն, ողոքն, ողոռն, եփովն եւ այլն։ Վերջին ձայնաւորով

բառերէն բացառութիւն կը կազմեն միայն երկու բառ՝ ոտն-առին եւ թոռն-թոռն:

Նոյն-նախիթնում 30 նոյեմբ. 1908:

ԱՐՐ. ՎԱՐՈՆԵԱՆ

2. ԻԶՄԻՐԼԵՆՆ ՊԵՏԻՐԲՐԳԻՆ ԿՈՆԸ

Պատասխան Մերազնեից որ ի Մայրաքաղաքս եւ ի սփիւռս Խոնքրի եւ Արտասահմանի, ողջոյն Տիրաւանդ եւ օրհնութիւն երկնապարգ եւ:

Հայաստանի զանազան գաւառներու եւ կիլիկիոյ այլեւայլ կողմերու ժողովրդեան կարօտութիւնը իր ծայրագոյն աստիճանին հասած է, եւ համատարած սովը՝ լեցնելով ընկճուած ու ջախջախուած ժողովրդեան թշուառութեան չափը՝ սկսած է նախճիրներ գործել, մանաւանդ անոնք այս սաստկաշունչ եղանակին՝ երբ հեռագիրն ու թղթաբերը ամէն օր ամէն կողմէ կը հասցնեն մեզ սովալուկ բազմութեան օգնութեան աղաղակները, ողբագին կոծերն, օրհասականի հոնդիւնին պէս աղետարշ եւ կը գուժեն կենալներու կորուստը, որք յառաջ կու գան անսուաղութեան հետեւանօք: Ազգային Պատարարաբարսը նպաստից Բանձնաժողովոյ միջոցաւ թէպէտեւ ամէն միջոց ձեռք առած է դարման տանելու այս դառն կացութեան եւ սպառնացող մեծ վտանգին, թէպէտեւ մեր ողորմածաբե ժողովուրդը անտարբեր չի հանդիսանար այս ծանր աղէտին ու կը կարկառէ իր օգնութեան ձեռքը, փութացնելով սիրայօժար իր նպաստի ու ողորմութեան լուման, սակայն բաւական չ'ըլլարն մեղմացնելու չարիքը ահաւոր, աղէտին, որ կը սպառնայ գոյութեան տարաբախտ կենալներու ուր յոյժ ստուար են թուով:

Իբրեւ հայր հասարակաց կը փութամ պարզել կացութիւնը մեր բարեպաշտ ժողովրդեան եւ այս կողմ կ'ուղղեմ՝ անոր ամէն դասակարգի անգամներուն անխափր, խնդրելով՝ որ ամէն ոք՝ վաճառական թէ խնուծական, արհեստաւոր թէ մշակ, իր կարողութեանը չափով, ընծայէ մեզ իր ձեռնտուութիւնը՝ կարկառէ իր օգնութեան լուման, որ սահմանուած է կենսաբեր խելքն թշուառութեան ու մահուան ձիւրաններէ, գիւնագրաւ կենալու մեծ աղէտին:

Յուսալից ենք որ մեր սիրելեալ ու պատուական ժողովուրդը՝ որ ի Տաճկաստան, ի Ռուսիա, ի Հնդկիս, ի Պարսկաստան, յԱմերիկա, յԵւրոպա եւ այլուր, կ'առելով աղէտն մեծութիւնը, անոր անկարմանելի հետեւանքներն եւ մեր վրայ ծանրացող պարտականութիւնը, յօ-

ժարակամ սիրով պիտի պատասխանեն մեր կոչն եւ գործնականապէս ցոյց տայ այն գորովալից սերն ու համակրանքը, զորս կը տածէ մեծապէս առ իւր տառապեալ եղբայրներն եւ առ Ազգն համօրէն:

Կ'օրհնենք համայն նուիրատուներն եւ կը հայցենք որ նախանախնդն տիեզերաց, Պարգեւին բարեաց, ի հաճոյս իւր ընդունի անոնց զուարթառատ տուրքը ու ողորմութիւնը եւ փոխարինէ զիրենք հաղաբապատիկ բարեգը եւ մշտատեւ բարօրութեամբ:

ԱՂԹԱՐԸՐ ՊԵՏԻՐԲՐԳ Կ. ՊԱՍՊՈՑ

27. ՆՈՅ. 1908: ՄԱՏԹԵՐՈՍ ԱՐԵՆՊ.

3. ԹՈՐԳՊՈՒՆԵՆԻ ՆՈՐ ՊԵՏԻՐԸ

Պարսիս Académie de Médecineի տարեկան մրցանակաբաշխութեանց ցուցակին մէջ ուրախութեամբ կարդացիք «Հանդէսի» աշխատակից Գր. Վահագմ. Յ. Թորգոմեանի անունը, որուն les étiennes cas sporadiques de choléra à Constantinople հերու հրատարակուած նշանաւոր աշխատութիւնը, բժշկական ճեմարանի կողմանէ գնահատուելով՝ վերջնայն յանձնարարութեան վրայ՝ արժանացած է Գաղղիայի ներքին գործոց նախարարին պատուոյ մէկ միտային:

Եւրոպայի ամենահռչակաւոր գիտական մէկ Académieին կողմանէ Հայ բժշկի մ'ընծայուած այս հազուադէպ պատուոյն համար «Հանդէս Ամսօրեայի» խմբագրութիւնը ընդունապէս կը շնորհակալէ իւր արգիւնաւոր աշխատակիցը եւ կը մաղթէ անոր մեծագոյն յաջողութիւններ եւ փառաց ու պատուոյ աւելի հոյակապ պսակներ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- ԳՐԱՆԿՈՒՆ — «Աղբիւր» ամսագրի 25ամեակը. 33:
ՄԱՏԵՆԻԶՈՐԱՐԱՆ — Միտիւր Գօշի Գատատաշապօրը եւ Հայոց հին քաղաքացիական իրավունքը. 38:
— Հայկերէն նոր բառեր Տիմոթէոս Սուրբ Գալուստուան մէջ. 44:
ՊԵՏԱՐԱՆ — Բիզանդիոն եւ Պաքսկաստան. 47:
ԼԵՂՈՒԹԱՐԱՆԱՐԱՆ — Եկնայ գաւառաբարձը. 54:
ԽՊԵՐԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆ — Կոչ գրապէտներին. 61:
ԱՅԼՆԻՆԻՅԷՒՆ — 1. Մերականական գիտողութիւն մը. 63: — 2. Իզմիլիւնս պատգիւարքին կոչը. 64: — 3. Թորգոմեանի նոր պատիւը. 64:

ՀՐԱՏԱՐԱՆԻՅԷՒՆ ՊԵՏԱՐԱՆԱՅԻՆ ՈՐԲԱՆՈՐ

Հ. ՌԱՓԱՅԵԼ Կ. ՊԱՐՈՆՅ

ՎԵՆԵՆԻՍ. ՄԻԻԹԵՐԵՆԻՍ ԳՐԱՐԱՆ